

Επτά αρχές για την παιδεία του μέλλοντος, Θ. Κρητικός

Θεόδωρος Κρητικός

Επτά αρχές για την παιδεία του μέλλοντος

Ενγκάρ Μορέν-Οι επτά γνώσεις-κλειδιά για την παιδεία του μέλλοντος-Μετ. Θεωρήσης Τσαπακίδης

Με αξιοθαύμαστη εμμονή και ανάλογη έμφαση τονίζεται, σε κάθε σχετική ευκαιρία, ότι η σύγχρονη παιδεία και κυρίως η σχολική της θέσπιση οφείλουν να ακολουθούν κατά πόδας τους ρυθμούς των σύγχρονων αλλαγών. Ενώ όμως συχνά πυκνά γίνεται λόγος για «αναγκαία προσαρμογή του σχολείου» σε μια κοινωνία που διαρκώς αλλάζει, σπανίως ακούμε να επισημαίνονται τα πνευματικά μας εφόδια, στα οποία οφείλουμε να εδράζουμε τις μεταρρυθμιστικές μας προτάσεις.

Ο Ενγκάρ Μορέν, που γνωρίζει καλύτερα από τον καθένα τους γόνιμους τρόπους, με τους οποίους οι επιμέρους γνώσεις υπηρετούν την ολιστική σύλληψη της πραγματικότητας, καταθέτει δημοσίως, για άλλη μια φορά, τη σφαιρική και ολοκληρωμένη του άποψη. Ο Γάλλος συγγραφέας, επιχειρώντας να ανταποκριθεί στο αίτημα για συγκεκριμένες και ουσιαστικές προτάσεις που θα αποσαφηνίζουν το θολό τοπίο της (φερόμενης ως διαρκούς και γενικευμένης) «κρίσης», συνοψίζει σε επτά γνώσεις-κλειδιά τις εκπαιδευτικές αρχές, στις οποίες οφείλει να εδράζεται η παιδεία του μέλλοντός μας. Οι εν λόγω αρχές, ως απόσταγμα της μακράιωνης πολιτισμικής και διανοητικής μας ιστορίας, συμπυκνώνουν τις γνωστικές μας κατακτήσεις, υποδεικνύοντας συγχρόνως και τις δέουσες προοπτικές των εκπαιδευτικών μας στρατηγικών.

Αρχή πρώτη: Η παιδεία πρέπει να δείξει κατ' αρχήν «ότι δεν υπάρχει καμία γνώση που να μην απειλείται, σε κάποιο βαθμό, από το λάθος και την ψευδαίσθηση». Τα λάθη του νου, τα διανοητικά λάθη και οι ψευδο-ορθολογισμοί οφείλουν λοιπόν να βρίσκονται στο επίκεντρο των εκπαιδευτικών μας ανησυχιών από την πρώτη κιόλας στιγμή.

Αρχή δεύτερη: Η παιδεία μας οφείλει να μυήσει τον πολίτη της νέας χιλιετίας στους τρόπους και τις μεθόδους, με τις οποίες προσεγγίζονται οι κατηγορίες του πλαισίου, της σφαιρικότητας, του πολυδιάστατου και του πολύπλοκου. Η μέχρι τώρα παιδεία μας «δεν μας έμαθε να συσχετίζουμε τις γνώσεις, αλλά να τις διαχωρίζουμε, να τις

περιχαράκωνουμε και να τις απομονώνουμε». Απαιτείται λοιπόν μια μεταρρύθμιση της σκέψης, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ίδια μας η ικανότητα να οργανώνουμε τη γνώση.

Αρχή τρίτη: Γνωρίζουμε ήδη ότι ο άνθρωπος είναι ένα πλάσμα της φύσης, που «ανέπτυξε με απίστευτο τρόπο τις δυνητικότητες της ζωής». Γνωρίζουμε, επίσης, ότι ο άνθρωπος ολοκληρώνεται ως πλήρες ανθρώπινο ον «μόνο μέσα από και μέσα στον πολιτισμό». Οφείλουμε, επομένως, να οργανώσουμε «μια βασική και παγκόσμια εκπαίδευση που θα ασχολείται με την ανθρώπινη συνθήκη», με την πληρέστερη δυνατή γνωστική προσέγγιση της ανθρώπινης φύσης.

Αρχή τέταρτη: Η παιδευτική προετοιμασία για την πλανητική μας εποχή φαίνεται πως επείγει. Οφείλουμε επομένως να μη θέτουμε σε αντιπαράθεση το παγκόσμιο και τις πατρίδες, αλλά να «συνδέουμε τις οικογενειακές, τοπικιστικές, εθνικές, ευρωπαϊκές μας πατρίδες, ομόκεντρα, και να τις ενσωματώνουμε μέσα στο συγκεκριμένο σύμπαν της γήινης πατρίδας». Πράγματι, αν η έννοια της πατρίδας παραπέμπει σε μια κοινή ταυτότητα, σε μια σχέση συναισθηματικής υπαγωγής, εν τέλει σε ένα κοινό πεπρωμένο, «τότε μπορούμε να εισαγάγουμε την έννοια της Γης-Πατρίδας».

Αρχή πέμπτη: «Είναι αναγκαίο όσοι έχουν αναλάβει το έργο της εκπαίδευσης να πάνε στην πρώτη γραμμή της αβεβαιότητας των καιρών μας». Αυτό σημαίνει ότι οφείλουμε να επινοήσουμε τη διδασκαλία, με την οποία η σκέψη θα εξοπλιστεί και θα σκληραγωγηθεί για να αντιμετωπίσει την, πανάρχαιη κατά τα άλλα, κατηγορία της αβεβαιότητας.

Αρχή έκτη: Η κατανόηση συνιστά πρωτεύουσα παιδευτική στοχοθεσία. Για την εκπαιδευτική της πρόσληψη, ωστόσο, η μετάδοση και η πρόσληψη των πληροφοριών μέσω της προβεβλημένης ψηφιακής τεχνολογίας δεν φαίνεται να επαρκούν. Απαιτείται ιδιαίτερη παιδευτική προετοιμασία που θα καλλιεργεί τον αυτο-κριτικό έλεγχο. Πρόκειται για διαδικασία, που αναμφιβόλως προϋποθέτει «μια μεταρρύθμιση των αντιλήψεων που επικρατούν».

Αρχή έβδομη: Κάθε πρόοδος που έχει να κάνει με τον άνθρωπο δεν μπορεί παρά να περιλαμβάνει «την ανάπτυξη, συγχρόνως, της αυτονομίας του ατόμου, της συμμετοχής του στην κοινότητα και της συνείδησης του ότι ανήκει στο ανθρώπινο είδος». Επομένως, η ηθική προς την οποία οφείλει να προσανατολίζει σταθερά η εκπαιδευτική μας δοκιμασία, πρέπει να προβάλλει την ανθρωπότητα ως κοινή συνείδηση και, κυρίως, ως πλανητικό πεπρωμένο.

Ο Εντγκάρ Μορέν κατέθεσε την πρότασή του για τη δέουσα παιδεία του μέλλοντός μας στο πλαίσιο των σχετικών αναζητήσεων και συνακόλουθων εκδοτικών πρωτοβουλιών της UNESCO. Υπάρχει, άραγε, καλύτερη πρόταση για τον σχεδιασμό μιας εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής, που θα επιδιώκει τη μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των γνωστικών μας κατακτήσεων;

Θεόδωρος Κρητικός

Επτά αρχές για την παιδεία του μέλλοντος

Καθημερινή, 03.02.2002

Ασκήσεις

1. Να συζητήσετε στην τάξη το περιεχόμενο του κειμένου.
2. Να αναπτύξετε σε μια παράγραφο τη θεματική πρόταση: *Ο άνθρωπος ολοκληρώνεται ως πλήρες ανθρώπινο ον μόνο μέσα από και μέσα στον πολιτισμό.*
Να υποθέσετε ότι η παράγραφος περιλαμβάνεται σε άρθρο σχετικό με τον πολιτισμό.
3. Να συζητήσετε στην τάξη πώς αντιλαμβάνεστε τις έννοιες *Γη-πατρίδα*, *αυτοκριτικός έλεγχος* και *αυτονομία του ατόμου*.
4. Με βάση το κείμενο, να προσδιορίσετε κάποια χαρακτηριστικά γνωρίσματα του άρθρου.
5. Να γράψετε, κατά το πρότυπο του κειμένου, τρεις ή και περισσότερες αρχές στις οποίες, κατά τη γνώμη σας, οφείλει να εδράζεται η σύγχρονη παιδεία.